

PALINI INKEY BÉLA EMLÉKEZETE.

Írta: TREITZ PÉTER.*

PALINI INKEY BÉLA

Született: 1847 dec. 1. Pozsony ♦ Meghalt. 1921 aug. 31. Szombathely.

Én vagyok a feltámadás és az élet; aki
énbennem hiszen, ha szintén meghal is,
— élni fog. Szt. János 11. 25.

Tisztelt Közgyűlés!

Egy természettudós életében kevés az olyan feltűnő momentum, mely hálás tárgyul szolgálhatna az életírók megemlékezéseinek. De ez nem is lehet másként, mert a tudomány sajátossága a dolgozóasztalhoz köti a tudóst életének legnagyobb részén át, hogy szellemi munkájának anyagát átgondolja, rendezze s a közlésre előkészítse. Annál nehezebb a feladatom egy olyan tudós életének méltatásakor, aki annyira a csendes építőmunka embere volt, mint Inkey Béla, aki minden hiúskodás nélkül mindig csak azt kereste, hogy munkássága

* Felolvasta a Magyarhoni Földtani Társulat 1922. febr. 1.-i LXXII-ik közgyűlésén.

a tudománynak javára válják, aki sohasem találta örömét a csillogásban, hanem szerényen elvonulva, nagy szorgalommal és csodálatos kitartással dolgozott a rábízott tudományos feladat megoldásán és végezte az önként elvállalt kötelességekből reá háramló munkát.

A világ inkább hajlandó elismerni a csillogó és mutató tudósokat, akik a legkisebb munkájukat is ügyesen tudják a kellő világításba helyezni, mint a nagyszorgalmú csendes építőket, kik csak a végzett munka sikerében találják meg fáradságuknak jutalmát s következetesen kitérnek minden elismerés nyilvánítása elől. Mi azonban, akik saját szemünk előtt látjuk műveiket nőni és kifejlődni, kik ismerjük az egyes feladatok megoldásához szükséges kitartást és erőfeszítést, érezzük, hogy melyiknek köszönhetünk többet és méltányolni tudjuk a tudomány terén kifejtett működésüket.

INKEY BÉLA is egyike eme csendes munkásoknak, aki tudományánál fogva és helyzete alapján mindig vezető lehetett volna, azonban sohasem kereste az érvényesülést, inkább elvonult a nagy nyilvánosság elől s zajtalanul munkálkodott élete utolsó időszakáig. INKEY BÉLA az életnek nem a könnyebb módját választotta, nem azon az úton indult meg, melyet számára, a nagyvagyonú mágnás család sarja részére, a szokás, a tradíció, az összeköttetések kijelöltek. Bár ő is előbb jogot végzett, sőt bírói vizsgát is tett, azonban az első alkalmat felhasználta arra, hogy a kötött menetű közigazgatási pályát a tudós szabad, de fáradságos pályájával feleserélje.

Főiskolai tanulmányait bevégezve, a kultuszminisztériumba került fogalmazónak. Amidőn azonban itt felmerült annak szüksége, hogy a bányászati és kohászati főiskola ügyeinek intézője tájékozódást nyerjen a bányászat és a hozzátartozó rokon szakmákban, INKEY jelentkezett mindjárt arra, hogy kimenjen egy külföldi bányászati főiskolára a szükséges előképzettség elsajátítása végett. Csakugyan 1871-ben e célra egy évi szabadságot kapott, melyet a szászországi Freibergben a kir. bányászati akadémián töltött el. Ez az év döntő befolyással volt a jövőjére, mert a szabadsága leteltével nem tért többé vissza minisztériumi íróasztalához, hanem leköszönt állásáról és komolyan hozzáfogott a tanuláshoz. Még öt szemeszteren keresztül folytatta tanulmányait.

Freibergben tanárai közül különösen a nagyhírű geológus, COTTA BERNÁT volt nagy hatással reá, akinek szemináriumában dolgozva, vele szorosabb kapcsolatba lépett.

INKEY BÉLÁ-t a geologia tudománya vonzotta legjobban s e tudományszaknak szépségeit és érdekességeit felismerve, ennek művelését és fejlesztését választotta életcéljául. E nehéz életpályára hajlamán kívül alkalmassá tette őt lelki kiválósága, rendkívüli igénytelensége,

nagy munkabírása, testi és szellemi fáradságot bíró ritka edzettsége. E nem mindennapi tulajdonságok tették lehetővé számára olyan súlyos feladatok megoldását, aminők neki már pályája kezdetén osztályrészül jutottak.

A bányászati főiskoláról 1874-ben hazatérve, mindjárt az új M. K. Földtani Intézet felvételeiben vett tevékeny részt. Kezdetben HOFMANN KÁROLY-lyal dolgozott együtt a Harsányi- és Villányi-hegységben, azután Vas megyében, később önálló felvételeket végzett Sopron megyében. 1878. évben kapta a M. Kir. Természettudományi Társulattól azt a megbízatást, melynek eredményeként egyik legértékesebb munkáját írta, nevezetesen a *Nagyág vidékének földtani és bányászati viszonyait* tárgyaló művét. A bányageológiai felvételeket az Erdélyi Érc-hegységben még 1877-ben kezdte meg és három éven át folytatta, azonban a munka elkészítését egy határidőre kiadott megbízás hátráltatta.

Ugyanis az 1881. évi Bolognában ülésező geológiai nemzetközi kongresszus kívánatosnak tartotta, hogy a kongresszuson képviselt nemzetek közreműködésével készíttessék el Európa átnézetes geológiai térképe. E határozat alapján a magyar kultuskormány megindította Magyarországnak eddig hiányosan ismert hegyvidékeinek geológiai felvételét. E vidékek közé tartoztak Erdély és Románia határát alkotó havasok, amelyek vízválasztó főgerincén húzódik végig a két ország határa, úgy, hogy a hegység déli lejtői már Romániához tartoznak.

A magyarországi résznek felvételével három geológust bízott meg a minisztérium: dr. HERBICH FERENC kir. bányatanácsost, dr. PRIMICS GYÖRGY és INKEY BÉLA geológusokat. HERBICH készítette el a Székelyföld geológiai felvételét, PRIMICS GYÖRGY a Tölgyes-szorostól az Ojtoziszorosig terjedő részt s INKEY BÉLA pedig az Olt áttörésétől kezdve a Duna Vaskapú-szorosáig terjedő szakaszt; a két utóbbi geológusnak feladata volt még kiterjeszkedni a hegység romániai részére is. INKEY a rábízott feladatot két év alatt hajtotta végre, az illető területről átnézetes geológiai térképet készített s a felvétel eredményeiről egy összefoglaló jelentésben a Magyarhoni Földtani Társulat ülésén számolt be (1884).

A mai nemzedék fiatal geológusa, ha Európa internacionális átnézetes geológiai térképét megnézi, nem tudja, hogy ennek összeállítása, egyes részeinek felvétele mennyi nélkülözést, lemondást és önfeláldozást követelt. INKEY BÉLÁ-t is rendkívüli akaratereje, kitartása és csodálatos igénytelensége képesítették csak ennek a nehéz munkának elvégzésére. Ha meggondoljuk, hogy ez a hegyvidék 2000 m-nél magasabb hegyláncokból áll, melyek akkor még csaknem teljesen lakatlanok voltak, hogy a 200 km-nél hosszabb szakaszon nagyobb helység csak a két végén és a közepén volt, Petrozsény; önkéntelenül is érezzük, hogy itt

igazán nagyszabású vállalkozás volt INKEY részéről e megbízatás elvállalása. De még növekedik bámulatunk vele szemben, ha megtudjuk, hogy ő az egész felvételt egymaga végezte, egész felszerelése egy egy személyre szabott kis sátor volt, melyben csak fekvé lehetett tartózkodni: ebben aludt s ebbe vonult rossz idő esetén. Hogy milyen nagyfokú igénytelenséget és önfeláldozást kívánt akkoriban egy ilyen havasi felvétel, mennyi a legközönségesebb életigényekről való lemondást, mekkora kitartást és akaraterőt, azt mi, akik az újabb időben jártunk e havasokon s az út fáradalmaikat jól felszerelt vadászlovakok, erdészházak, kantinok fedele alatt pihenhettük ki, el sem tudjuk képzelni.

E határidőhöz kötött sürgős feladatnak véghezvitele után szentelhetette csak teljes munkásságát a már előbb kapott megbízatásnak befejezésére, nevezetesen „*Nagyág vidékének földtani és bányászati viszonyainak ismertetése*“-re. Ez a mű az első magyar bányageológiai munka, mely nem elégszik meg pusztán a bányászati viszonyok ismertetésével és a geológiai alakulatok hű és pontos leírásával, hanem DAUBRÉE világhírű geologus kísérleteit alapul véve, magyarázza az ércvek genesisét, valamint a telérek keletkezését is. A nagyági munka mindenképen úttörő munka volt, a Természettudományi Társulat a Semsey-díjjal jutalmazta s a Magyar Tudományos Akadémia elismerésének jeléül INKEYT levelező tagjainak sorába választotta.

Az Érchegységben végzett bányageológiai felvételein kívül még egy ízben dolgozott a Déli Kárpátokban, midőn a HOFMANN KÁROLY által megkezdett zsilvölgyi térképlapot befejezte. A tudományos foglalkozás mellett még adminisztrációs munkásságot is vállalt, midőn a Magyarhoni Földtani Társulat titkári tisztségét viselte egy cikluson keresztül.

Ebből az élénk tevékenységből és kedvelt tudományos foglalkozási köréből azonban egy váratlan sorscsapás kizökkentette s a gyakorlati élet küzdőterére kényszerítette. 1885. évben elhalt édesatyja, INKEY ZSIGMOND s a családfő halálával az ő vállaira nehezedett a hagyaték rendezése, a nagy vagyon kezelése és özvegy nővére, Kendeffy Árpádné gyermekeinek neveltetése, akiknek gyámja lett. Ez minden idejét lefoglalta, úgyhogy ebben az időben alig foglalkozhatott kedvenc tudományával, a geológiával.

INKEY BÉLA rendkívüli egyéniségéről tesz tanúságot az a tény, hogy ebben a körben is, melybe minden előkészület és gyakorlati ismeret nélkül vetette a sors, becsülettel megállta helyét. Birtokokat hozott rendbe, nagyszabású fűrészmalom alapított a hunyadmegyei birtokon s az erdőkitermelésben, mint vállalkozó, tevékeny részt vett.

De a mezőgazdaság terén eltöltött évek sem múltak el haszon nélkül számára, mert ez alatt az öt év alatt megismerkedett a mező-

gazdaság gyakorlati részével, mely ismereteket a későbbi működésében értékesíthette. Azonban nem maradhatott sokáig a magántevékenység terén, mert az országnak csakhamar szüksége volt szolgálataira. A nyolevanes években a filloxera által okozott országos csapással kapcsolatban a M. Kir. Földtani Intézetnek tagjai mind több és több feladat megoldására kaptak megbízatást, melyeknek tárgya nem a geologia, hanem a mezőgazdasági talajisme körébe tartozott. Ezek a folyton szaporodó feladatok tették szükségessé egy oly osztálynak az alapítását, mely ezeket a gazdasági feladatokat elvégezné.

BÖCKH JÁNOS-nak, a Földtani Intézet akkori igazgatójának, tervzetét gróf BETHLEN ANDRÁS miniszter elfogadta s elhatározta egy agrogeologiai osztály alapítását. Minthogy ez a munkakör geologiai szaktudáson kívül a gazdaság terén is teljes tájékozottságot kívánt, a miniszter a létesítendő intézmény vezetőjéül INKEY BÉLÁ-t szemelte ki, aki amellet, hogy ismert nevű geologus volt, tudományos tevékenységével a mezőgazdaság terén is általános elismerést keltő sikereket ért el.

INKEY BÉLA a megbízatást elfogadta, tehette ezt a legjobb meggyőződéssel annyival is inkább, mert közeli összeköttetésben volt SZABÓ JÓZSEF egyetemi tanárral, aki az Alföld geológiáját is tanulmányozta s e tanulmányok keretében a termő talajokról és a terméketlen szikes földekről több nagyértékű tanulmányt közölt. INKEY-nek elhatározásában SZABÓ JÓZSEF-nek nagy szerepe volt.

Amint INKEY a megbízatást elfogadta, az ő jellegzetes kötelességtudásával hozzáfogott az új munkakör által megkövetelt előismeretek megszerzéséhez. Először is Németországban tanulmányozta a különböző államok agrogeologiai osztályainak berendezését, munkakörét, elsajátította ott a felvétel módját, mely sokban különbözik a hegyi felvételek módszerétől. Hivatalának elfoglalása után nemsokára kineveztek engem is melléje. S már 1892-ben elkészítette az első agrogeologiai talajtérképet, mely „*Pusztaszentlőrinc vidékének agrogeológiai viszonyai*“ címen jelent meg. Ez a munka szintén első és úttörő volt a magyar geologiai irodalomban. Ezt az első munkát hamarosan követék a többiek, melyek közül különösen a debreceni gazdasági akadémia pallagi birtokának talajtérképét kell kiemelnem, melyben az altalaj-ábrázolás egészen új módját mutatta be számos szelvény segítségével.

Az Alföld problémája is nagyon foglalkoztatta. Előtanulmányul végigvándoroltunk gyalog az Alföldön, Aradhegyaljától a Tiszáig. Ilyen gyalog utazás az Alföldön ritka vállalkozás volt s méltó feltűnést keltett egész útvonalunkon. A tudományos kérdéseken kívül a gyakorlat terén felmerülő kérdések megoldásába is belekezdett; így a szikes talajok tanulmányozásának és javításának kérdését is felvette

munkatervezetőbe. A szikes talajok tanulmányozását úgy kezdtük meg, hogy a laboratóriumi eredmények helyességét gyakorlati kísérletekkel ellenőriztük. Sajnos, e nagyfontosságú vállalkozást az adminisztrációs téren támasztott nehézségek megakasztották és csakhamar végét is vetették.

Az elpusztított szőlők rekonstrukciójának országos munkájában INKEY szintén fontos szerepet vitt. A felső szőlő- és borgazdasági tanfolyamon előadta a geológiát és a talajismeretet; ezenkívül a szőlő-talajok méisztartalmának meghatározásával és a méisztartalom növény-fiziológiai hatásának eredetével foglalkozott sikeresen.

Hivatalos működése, sajnos, nem volt hosszú életű; az ő egyenes gondolkodásával, őszinte, nyílt jellemével nem tudta magát beleélni a hivatalos élet intrikákkal telt légkörébe. Nem tudta megszokni azt, hogy a hivatalos életben a sikert legtöbbször csak kerülő utakon lehet elérni. Megnehezítette még helyzetét az a sajnálatos tény, hogy kinevezését a miniszter előbb adta ki, mintsem számára az új állást megszervezte volna. Ez az elhamarkodott intézkedés az intézet tagjai egy részére hátrányos volt. Bár ez a sérelem néhány hónap után kiigazítást nyert, mégis voltak egyesek hivatalnoktársai között, akik ezt utolsó napig éreztették vele. Végre az intézet igazgatóságának egy intézkedése végkifejlésre hozta ezt a tarthatatlan állapotot, INKEY-nek el kellett magát határoznia arra, hogy vagy felveszi a harcot s a közhivatalokban szokásos fegyverekkel kivívja igazát, vagy visszavonul. Ismerve érzékeny lelkületét, fennkölt gondolkodásmódját, választása felől nem lehattünk kétségben: visszavonult, elment haza gazdálkodni. Semmi sem világítja meg jobban jellemét és lelkületét, mely minden emberi hiúságtól ment volt, mint az a tény, hogy államszolgálatról való lemondása alkalmával nem fogadta el sem a *rendjelet*, sem a *címet*, mellyel kitüntetni akarták. Nagylelkűségének legfényesebb bizonyítéka pedig, hogy megbocsátott azoknak, akik maradását lehetetlenné tették, sohasem használta fel hatalmát arra, hogy a vele szemben elkövetett méltatlanságot megtorolja.

Visszavonulása után vasmegyei tusculanumában csak olyan szorgalmasan dolgozott tovább tudományszakán, mint hivatali állásában, minden szabad időt, amire a gazdaság vezetése mellett szert tehetett, kedvenc tudománya művelésére fordította.

A talajterképezés hasznát a mezőgazdaság gyakorlati üzemében saját birtokán tanulmányozta; az erdészet és a geologia kapcsolatát kezelése alatt levő nagy kiterjedésű erdőbirtokán, Hunyad megyében, vizsgálta. Ezekről a kérdésekről sok tárgyalást folytattunk annak idején, sajnos, ez időben a gyakorlati talajismeret még nagyon is a gyermekkorát élte. Így azt a kapcsolatot, ami a geológiai származás

és a termékenység között fennáll, akkor még nem ismertük. Ezekből az eszmecserékből és vitatkozásokból én sok tanulságot merítettem, új eszméket nyertem s mondhatom, hogy azokban az eredményekben és sikerekben, melyeket harminc éves munkásságommal elérhettem, neki nagy része van.

Az agrogeologiai kérdéseken kívül felvette ismét a bányageologia terén végzett munkásságának fonalát. Ez időszak tanulmányainak eredményeit a 1907. évi *mexikói nemzetközi kongresszus* adta elő francia nyelven, a magyar tudomány nevének itt is becsületet és tisztelőket szerezve.

Az utolsó nyilvános szereplése az 1909. évben Budapesten üléselő *első nemzetközi agrogeologiai konferencián* volt, mely őt az agrogeologia terén szerzett érdemeinek elismerésül egyhangúlag titkárául és a kiadandó „*Munkálatok*“ szerkesztőjéül választotta. Erre a hivatalra különösen hivatottá tette nagy nyelvtudása: németül, franciául, angolul, olaszul beszélt és írt, ezeken kívül beszélt spanyolul és románul. A négy nyelven kiadott *Comptes Rendues* világos bizonyítéka annak, hogy minő nagy munkát végzett, mint ennek szerkesztője.

INKEY BÉLA igen sokat utazott s az utazásnak minden kellemetlenségét nyugodt egykedvűséggel tűrte. Az utazásról azt tartotta: — „*Valamennyi természetbúvár között a geologusnak kell legtöbbet utaznia, mert ő nem a könyvekben, sem a múzeumokban, hanem csakis a szabad természetben lelheti tanulmánya tárgyát. Hegyen-völgyön, járatlan utakon, szűk vízmosságokban, kopár ormokon, a vizek partjain és a bányák mélyében: ott rejtőznek a betűk, melyekkel a természet a föld történetét megírta, ott helyben kell őket felkeresni, hogy jelentésüket megértsük. És valamint a nyelvész nem szorítkozik a nyelvre, melyet tanulmányoz, hanem a rokon nyelvek, tájszólások összehasonlításából vezeti le a fejlődés törvényeit, úgy a geologus is, ha saját hazájának földtani fejlődését ki akarja mutatni, más országokban, sokszor más világrészben is keresi az őt érdeklő jelenség hasonmásait és más-más nyilvánulásait.*“

Beutazta Német-, Francia-, Svéd-, Spanyol- és Olaszországot, különösen ennek vulkáni vidékeit és szigeteit, továbbá a Balkánt, Dalmáciát, Montenegrót, Albániát, Görögországot, Romániát, Szerbiát, végül Mexikót, a geologiai kongresszussal kapcsolatban tartott kirándulás alkalmával. Innen Észak-Amerikán keresztül jött haza. Magyarország minden részét ismerte s a volt monarchiának geologiailag érdekes országait is bejárta.

Utolsó időszakát Tarodházán töltötte meleg családi körben. Itt élte át a forradalom és a kommunizmus borzalmait, melyek nagyon megviseltek. A szörnyű valóság elől ekkor újra a költészet bűvös körébe mene-

kült, melynek művelői közé már ifjú korában beállt volt. Ha tudományos munkálkodásában kifáradt (legutóbb WOLF *Vulkanizmus* című munkájáról készített egy nagyszabású ismertetést, mely, sajnos, csak kéziratban maradt), akkor kedvenc költői közé menekült. Majd DANTE műveit, majd a spanyol lírikusok verseit fordítgatta.

Íme, Mélyen tisztelt Közgyűlés, egy magyar tudósnek élete, ki nemcsak kitartó szorgalmával és nagy tudásával, hanem főként munkásságának sikerével vívta ki helyét nagyjaink között. A nagy férfiak lelki tulajdonságai közül csak egy hiányzott neki: az *érvényesülés ambíciója*. Ő elismerést, hatalmat, kitüntetést sohasem keresett, hanem a tudománynak és a tudományért élt. Munkáit nemhogy ismertette volna, inkább titkolta, elért sikereit nemhogy közölte volna, inkább elhallgatta. Így azután természetes, hogy a szaktársak közül is már csak kevesen tudják, hogy ő magyar tudomány úttörői közé tartozott, hogy ő a magyar kultúrának külföldön is elismerést vívott ki. Legszerűbb köre is csak a kiváló férfit, a nagylelkű és önfeláldozó rokont tisztelte benne, de a tudományos működése közben szerzett nagy érdemeiről nem volt tudomása s azt az előkelő helyet, melyet a tudósok között betöltött, nem ismerte.

Nagy megtiszteltetésnek tartom részemre, hogy nagyrabecsült egykori főnökömnek és kedves mesteremnek munkásságát a maga valóságában bemutathattam, hogy ez a magyarság törekvő ifjú nemzedékének buzdító például szolgálhasson. Mert sohasem volt olyan nagy és égető szükségünk arra, hogy a magyarság legjobbjai közül minél többen beálljanak a magyar tudomány önzetlen munkásainak sorába, mint ma.

Hazánkban különféle fajokból válnak ki egyesek és alakulnak át a magyarság tömegévé: Hogy a különböző fajokból kikerülő tudósok összessége a magyar lélek sajátosságait, nemzeti jellegét el ne veszítse, ehhez okvetlenül szükséges, hogy a hazai tudomány vezetőinek sorában a magyarság számbeli és főképp erkölcsi felsőbbtségét megtartsa.

A nemzeteket mindenkor tudományának művelői vezetik s ha ezeknek összessége elveszíti nemzeti jellegét, akkor a nemzet elpusztul. Ilyen nemzet a létalapjától megfosztva megszűnik, felszívódik az erősebb nemzeti érzéssel felruházott fajok tömegében.

Családjának szép feladata lesz, hogy azt a nevet, mely reája meg-nemesítve szállott örökségül, a maga nemességében híven megőrizze, ápolja és fenntartsa. Mi, szaktársai, tartozunk Néki azzal, hogy felgúyjtsuk sírján az emlékezetnek fáklyáját, hogy annak fénye vezető fénysugárul szolgáljon törekvő ifjainknak ebben a nagyon borús és sötét időben...

Budapest, 1922 február 1.